

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASINING FUQAROLIK KODEKSI

Birinchi qism

I BO‘LIM UMUMIY QOIDALAR

1-Kichik bo‘lim ASOSIY QOIDALAR

1-BOB. FUQAROLIK QONUN HUJJATLARI

1-modda. Fuqarolik qonun hujjatlarining asosiy negizlari

Fuqarolik qonun hujjatlari ular tomonidan tartibga solinadigan munosabatlar ishtirokchilarining tengligini e’tirof etishga, mulkning daxlsizligiga, shartnomaning erkinligiga, xususiy ishlarga biron-bir kishining o‘zboshimchalik bilan aralashishiga yo‘l qo‘yilmasligiga, fuqarolik huquqlari to‘sqinliksiz amalga oshirilishini, buzilgan huquqlar tiklanishini, ularning sud orqali himoya qilinishini ta’minlash zarurligiga asoslanadi.

Fuqarolar (jismoniy shaxslar) va yuridik shaxslar o‘z fuqarolik huquqlariga o‘z erklariga muvofiq ega bo‘ladilar va bu huquqlarini o‘z manfaatlarini ko‘zlab amalga oshiradilar. Ular shartnoma asosida o‘z huquq va burchlarini belgilashda va qonun hujjatlariga zid bo‘lmagan har qanday shartnoma shartlarini aniqlashda erkindirlar.

Tovarlar, xizmatlar va moliyaviy mablag‘lar O‘zbekiston Respublikasining butun hududida erkin harakatda bo‘ladi.

Xavfsizlikni ta'minlash, insonlarning hayoti va sog'lig'ini himoya qilish, tabiatni va madaniy meros obyektlarini muhofaza qilish uchun zarur bo'lsa, tovarlar va xizmatlar harakatda bo'lishini cheklash qonun hujjatlariga muvofiq joriy etilishi mumkin.

(1-moddaning to'rtinchi qismi O'zbekiston Respublikasining 2018-yil 18-apreldagi O'RQ-476-sonli Qonuni tahririda — Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 19.04.2018-y., 03/18/476/1087-son)

Qarang: O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 13, 53-moddalari, mazkur Kodeksning 2 – 7-moddalari, O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining 24.09.1999-yildagi "Fuqarolik kodeksini tatbiq qilishda sud amaliyotida vujudga keladigan ayrim masalalar to'g'risida"gi qarorining 2-bandi.

2-modda. Fuqarolik qonun hujjatlari bilan tartibga solinadigan munosabatlar

Fuqarolik qonun hujjatlari fuqarolik muomalasi ishtirokchilarining huquqiy holatini, mulk huquqi va boshqa ashyoviy huquqlarning, intellektual faoliyat natijalariga bo'lgan huquqlarning vujudga kelish asoslarini hamda ularni amalga oshirish tartibini belgilaydi, shartnoma majburiyatlari va o'zga majburiyatlarni, shuningdek boshqa mulkiy hamda u bilan bog'liq shaxsiy nomulkiy munosabatlarni tartibga soladi.

Fuqarolar, yuridik shaxslar va davlat fuqarolik qonun hujjatlari bilan tartibga solinadigan munosabatlarning ishtirokchilari bo'ladilar.

Agar qonunda boshqacha tartib nazarda tutilgan bo'lmasa, fuqarolik qonun hujjatlarida belgilab qo'yilgan qoidalar chet

ellik fuqarolar, fuqaroligi bo'lmagan shaxslar hamda chet ellik yuridik shaxslar ishtirokidagi munosabatlarga qo'llaniladi.

Shaxsiy nomulkiy munosabatlar va mulkiy munosabatlar bilan bog'liq bo'lmagan shaxsiy munosabatlar, agar qonunlarda boshqacha tartib nazarda tutilgan bo'lmasa yoki bu munosabatlarning mohiyatidan o'zgacha hol anglashilmasa, fuqarolik qonun hujjatlari bilan tartibga solinadi.

Ushbu moddaning [birinchi qismida](#) ko'rsatilgan belgilarga javob beradigan oilaviy munosabatlarga, mehnat munosabatlariga va tabiiy resurslardan foydalanish hamda atrof muhitni muhofaza qilish munosabatlariga nisbatan fuqarolik qonun hujjatlari bu munosabatlar maxsus qonunlar bilan tartibga solinmaydigan hollarda qo'llaniladi.

Bir tarafning ikkinchi tarafga ma'muriy bo'ysunishiga asoslangan mulkiy munosabatlarga, shu jumladan soliq, moliyaviy va boshqa ma'muriy munosabatlarga nisbatan fuqarolik qonun hujjatlari qo'llanilmaydi, qonun hujjatlarida nazarda tutilgan hollar bundan mustasno.

Qarang: O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining [23 — 31-moddalari](#), mazkur Kodeksning [1, 3 — 7, 24 — 31-moddalari](#), O'zbekiston Respublikasining Oila kodeksi [6 — 7-moddalari](#), O'zbekiston Respublikasining Uy-joy kodeksi [25, 35-moddalari](#), O'zbekiston Respublikasi Havo kodeksi [112-113-moddalari](#).

3-modda. Fuqarolik qonun hujjatlari

Fuqarolik qonun hujjatlari ushbu Kodeksdan, ushbu Kodeks 2-moddasining [birinchi](#), [to'rtinchi](#) va [beshinchi](#)

qismlarida ko'rsatilgan munosabatlarni tartibga soluvchi boshqa qonunlar hamda qonun hujjatlaridan iborat.

Boshqa qonunlar va qonun hujjatlaridagi fuqarolik qonun hujjatlari normalari ushbu Kodeksga mos bo'lishi shart.

Vazirliklar, idoralar va boshqa davlat organlari ushbu Kodeksda, boshqa qonunlar va qonun hujjatlarida nazarda tutilgan hollarda va doirada fuqarolik munosabatlarini tartibga soluvchi hujjatlar chiqarishlari mumkin.

Qarang: O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining [23 — 31-moddalari](#), mazkur Kodeksning [1-2, 4 — 7-moddalari](#).

4-modda. Fuqarolik qonun hujjatlarining vaqt bo'yicha amal qilishi

Fuqarolik qonun hujjatlari orqaga qaytish kuchiga ega emas va ular amalga kiritilganidan keyin vujudga kelgan munosabatlarga nisbatan qo'llaniladi.

Qonun u amalga kiritilgunga qadar vujudga kelgan munosabatlarga qonunda to'g'ridan to'g'ri nazarda tutilgan hollardagina tatbiq etiladi.

Fuqarolik qonun hujjati amalga kiritilgunga qadar vujudga kelgan munosabatlar bo'yicha bu qonun hujjati u amalga kiritilganidan keyin vujudga kelgan huquq va burchlarga nisbatan qo'llaniladi.

Agar shartnoma tuzilganidan keyin taraflar uchun majburiy bo'lgan, shartnoma tuzilayotgan paytdagidan boshqacha qoidalarni belgilaydigan qonun qabul qilingan bo'lsa, tuzilgan shartnomaning shartlari o'z kuchini saqlab qoladi, qonunning avval tuzilgan shartnomalardan kelib chiqqan munosabatlarga tatbiq etilishi ko'rsatilgan hollar bundan mustasno.

Qarang: mazkur Kodeksning 1 — 3, 5 — 7-moddalari.

5-modda. Fuqarolik qonun hujjatlarini o‘xshashlik bo‘yicha qo‘llash

Ushbu Kodeks 2-moddasining birinchi, to‘rtinchi va beshinch qismlarida nazarda tutilgan munosabatlar qonun hujjatlari yoki taraflarning kelishuvi bilan to‘g‘ridan to‘g‘ri tartibga solinmagan hollarda fuqarolik qonun hujjatlarining o‘xshash munosabatlarni tartibga soluvchi normasi qo‘llaniladi (qonun o‘xshashligi).

Ko‘rsatib o‘tilgan hollarda qonun o‘xshashligidan foydalanish mumkin bo‘lmasa, taraflarning huquq va burchlari fuqarolik qonun hujjatlarining umumiy negizlari va mazmuni (huquq o‘xshashligi)ga hamda halollik, oqillik va adolat talablariga amal qilgan holda belgilanadi.

Fuqarolik huquqlarini cheklaydigan va javobgarlik belgilaydigan normalarni o‘xshashlik bo‘yicha qo‘llanishga yo‘l qo‘yilmaydi.

Qarang: mazkur Kodeksning 1 — 4, 6 — 7-moddalari, O‘zbekiston Respublikasining Oila kodeksi 7-moddasi, O‘zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining 2019-yil 24-maydagi 12-sonli “Sudning hal qiluv qarori haqida”gi qarorining 2, 3-bandlari.

6-modda. Ish muomalasi odatlari. Mahalliy odat va an‘analar

Tadbirkorlik faoliyatining biron-bir sohasida vujudga kelgan va keng qo‘llaniladigan, qonun hujjatlarida nazarda tutilmagan xulq-atvor qoidasi, biron-bir hujjatda yozilganligi

yoki yozilmaganligidan qat'i nazar, ish muomalasi odati deb hisoblanadi.

Fuqarolik qonun hujjatlarida tegishli normalar bo'lmagan taqdirda, bu munosabatlarni tartibga solishda mahalliy odat va an'analar qo'llaniladi.

Tegishli munosabat ishtirokchilari uchun majburiy bo'lgan qonun hujjatlari normalariga yoki shartnomaga zid bo'lgan ish muomalasi odatlari, mahalliy odat va an'analar qo'llanilmaydi.

Qarang: mazkur Kodeksning 1 — 5, 7-moddalari, O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining 2019-yil 24-maydagi 12-sonli “Sudning hal qiluv qarori haqida”gi qarorining 2, 3-bandlari.

7-modda. Fuqarolik qonun hujjatlari va xalqaro shartnomalar hamda bitimlar

Agar xalqaro shartnomada yoki bitimda fuqarolik qonun hujjatlaridagiga qaraganda boshqacha qoidalar belgilangan bo'lsa, xalqaro shartnoma yoki bitim qoidalari qo'llaniladi.

Qarang: O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi 23-moddasi, mazkur Kodeksning 1 — 6-moddalari, 70-bobi (1158 — 1167-moddalari).